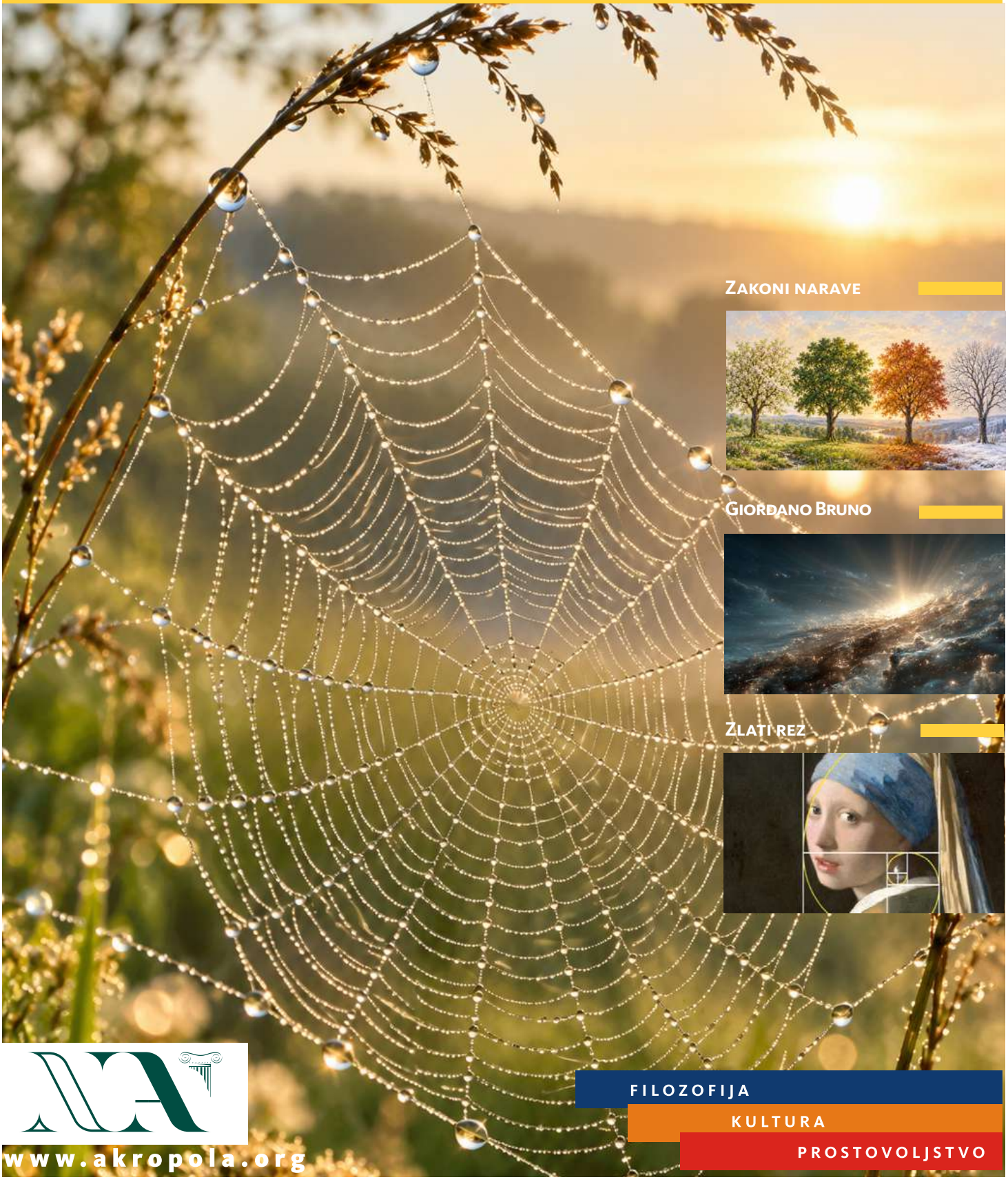
10/2026, ŠT. 127

AKROPOLITANEC

ZA BOLJŠEGA ČLOVEKA IN BOLJŠI SVET

Zakoni narave

Giordano Bruno

Zlati rez

FILOZOFIJA

KULTURA

PROSTOVOLJSTVO

www.akropola.org

AKROPOLITANEC

OKTOBER 2026 | ŠT. 127

NOVA AKROPOLA | kulturno društvo
www.akropola.org

Wolfova 8, 1000 Ljubljana
031 242 824
info@akropola.org

Tyrševa 7, 2000 Maribor
040 709 955
maribor@akropola.org

Odpiralni čas:
ponedeljek–četrtek 18.00–22.00

Ime revije: *Akropolitanec*
Založnik: Kulturno društvo Nova Akropola, Wolfova 8, Ljubljana
Odgovorni urednik: Stjepan Palajsa
Uredništvo: Andrej Praček, *urednik,* Nija Androjna, *grafično oblikovanje,* Barbara Krasnik, *prevodi*
Leto, mesec in številka izdaje: oktober 2026, št. 127, mesečnik
Kontaktni podatki: akropolitanec@akropola.org
ISSN 3023-9486

V TEJ ŠTEVILKI:

• FILOZOFIJA: ZAKONI NARAVE 5
• ZNANOST IN FILOZOFIJA : PODOBA NARAVE V NARAVNI FILOZOFIJI 7
• NARAVA IN ZNANOST: ZLATI REZ 12
• AKTUALNO: DEDIŠČINA, KI PONOVNO ZAŽIVI 16

BESEDA UREDNIKA

Od znanja k modrosti

Človek že od nekdaj z radovednostjo opazuje svet okoli sebe. Ob pogledu na zvezdnato nebo, menjavanje letnih časov ali neverjetno raznolikost življenja se mu porajajo vprašanja: Zakaj je svet takšen, kot je? Kaj se skriva za pojavi, ki jih opazujemo? Ali za navidezno raznolikostjo obstajajo skupni zakoni, ki povezujejo vse stvari?

Iz te želje po razumevanju sveta sta se razvijali tako filozofija kot znanost. Že v starih civilizacijah Mezopotamije in Egipta ter v filozofskih tradicijah Indije in Kitajske je človek raziskoval naravo, njene zakonitosti in svoje mesto v vesolju. Opazovanje naravnih pojavov je bilo tesno povezano z iskanjem njihovih temeljnih vzrokov in načel. Takšen celovit pristop je zaznamoval tudi antično grško filozofijo. Misleci, kot so Pitagora, Demokrit in Aristotel, so se ukvarjali tako s filozofskimi vprašanji kot z matematiko in raziskovanjem narave. Njihov cilj ni bil zgolj spoznavati posameznih pojavov, temveč razumeti svet kot celoto.

Z razvojem znanosti je prihajalo do vse večje specializacije. Ta je omogočila izjemen napredek, natančnejše razumevanje naravnih procesov in razvoj tehnologij, ki so korenito spremenile naše življenje. Hkrati pa se je naše znanje razdrobilo na številna področja, med katerimi se pogosto izgubljajo povezave. Tako lahko danes izredno dobro poznamo posamezne dele resničnosti, ne da bi razumeli njihovo mesto v širši celoti.

Prav tu se pokaže pomen filozofije. Medtem ko se sodobna znanost osredotoča predvsem na raziskovanje pojavov in zakonitosti njihovega delovanja, si filozofija prizadeva prodreti globlje – do temeljnih vzrokov, načel in smisla. Ne zanima je le, kako nekaj deluje, temveč tudi, zakaj obstaja in kakšno mesto ima v celoti življenja.

Narava nam pri tem ponuja neizčrpen vir spoznanj. V njej odkrivamo red, cikličnost, medsebojno povezanost in matematična razmerja, ki se izražajo v raznovrstnih oblikah. Toda prepoznavanje teh zakonitosti je šele prvi korak. Pomembno je tudi razumeti, kaj nam razkrivajo o svetu in česa nas lahko naučijo o lastnem življenju.

Danes imamo na voljo več znanja kot kadar koli prej. Toda ali nas vse to znanje vodi tudi k globljemu razumevanju? Znanstveni in tehnološki napredek nam dajeta vedno večjo moč, vendar nam sama po sebi ne povesta, kako naj jo uporabljamo in čemu naj služi. Če posameznih spoznanj ne znamo povezati v širšo sliko življenja, lahko ob vse večjem poznavanju sveta izgubimo izpred oči tisto najpomembnejše – človeka samega in smisel njegovega obstoja.

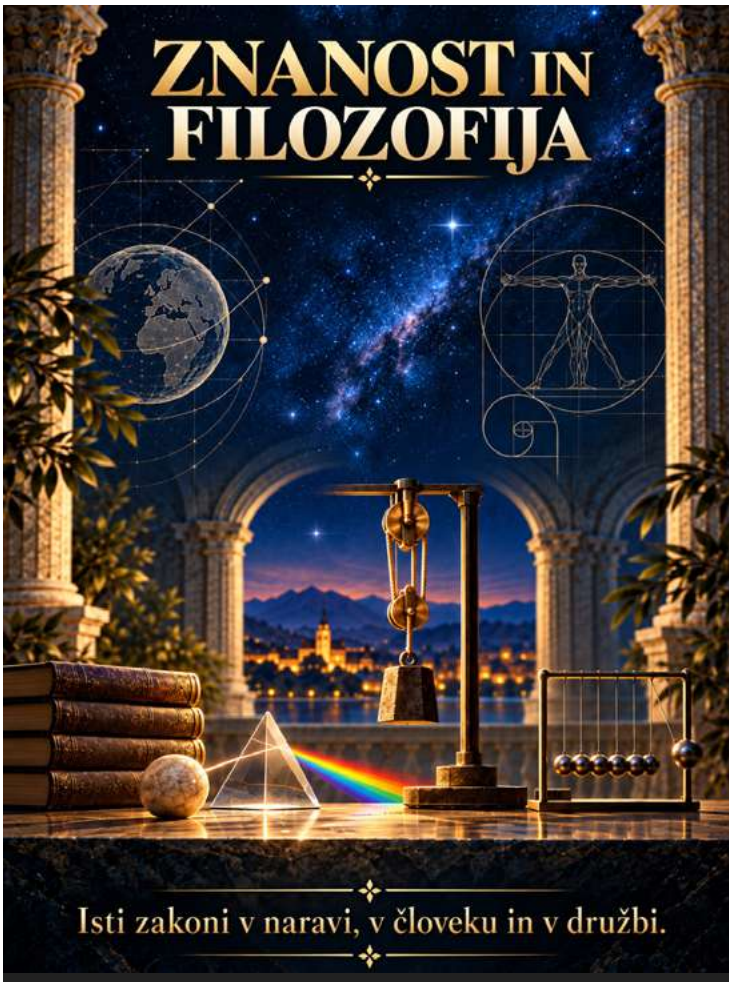
Zgodovina nas opozarja, kako nevarno je lahko znanje, kadar je podrejeno ozkim interesom namesto skupnemu dobremu. Spoznanja o zgradbi atoma so omogočila razvoj jedrskega orožja, poznavanje človekove psihologije pa je mogoče uporabiti za manipulacijo z njegovimi strahovi in željami. Tudi tehnološki napredek lahko namesto izboljševanja življenja služi izkoriščanju ljudi in narave. Vsem tem primerom je skupno, da posamezni interesi prevladajo nad dobrobitjo celote. Narava pa nas uči drugačnega pristopa: v njej je vse medsebojno povezano, ravnovesje pa se vzpostavlja skozi nenehno prepletanje in prilagajanje njenih delov. Človek, ki v svoji nevednosti ne prepoznava te povezanosti in svojega mesta v celoti, s svojim neskladnim ravnanjem ruši ravnovesje in povzroča posledice, ki prej ali slej prizadenejo tudi njega samega, četudi se tega sprva ne zaveda.

Prav zato danes ne potrebujemo le več znanja, temveč tudi več modrosti. Ni dovolj, da zakonitosti narave poznamo in jih znamo izkoristiti, temveč se moramo iz njih tudi učiti. Filozofija nas spodbuja, da spoznanja ne ostanejo le v naših mislih, ampak postanejo vodilo našega ravnanja. Da red, ki ga občudujemo v naravi, začnemo vzpostavljati tudi v sebi; da zakon vzroka in posledice prepoznamo tudi v svojih dejanjih; da harmonijo, ki jo odkrivamo v svetu, poskušamo ustvarjati tudi v svojih odnosih.

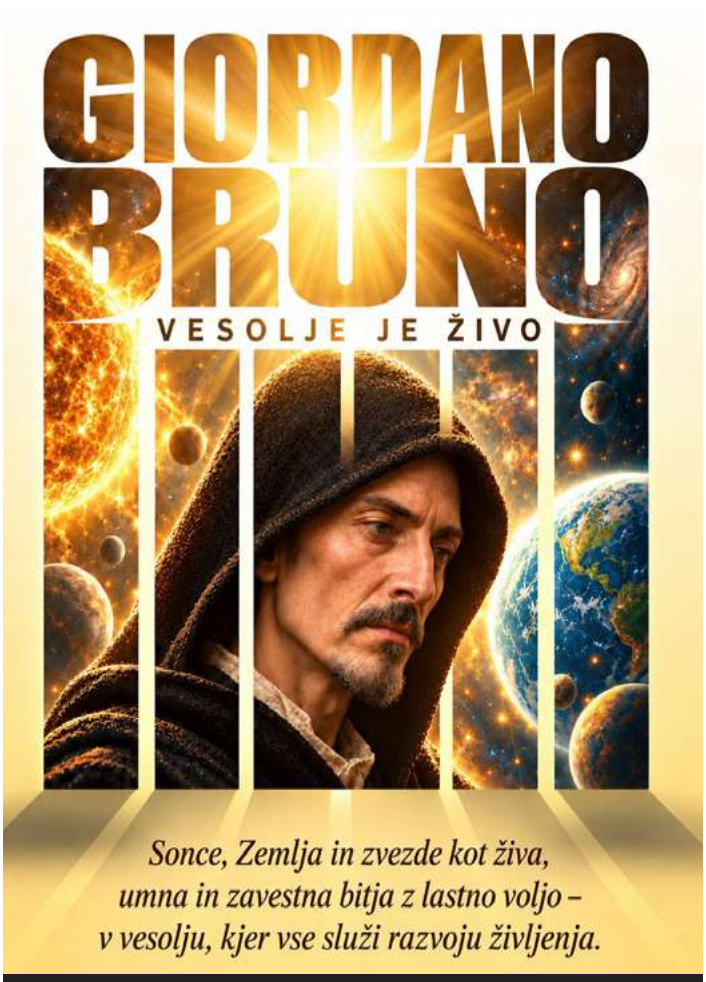
Ni dovolj, da znamo spreminjati svet. Razumeti moramo tudi življenje in svoje mesto v njem. Šele takrat lahko naše znanje preraste v modrost, ki nas vodi k delovanju v skladu z zakoni narave in v dobro celote.

Andrej Praček, *urednik*

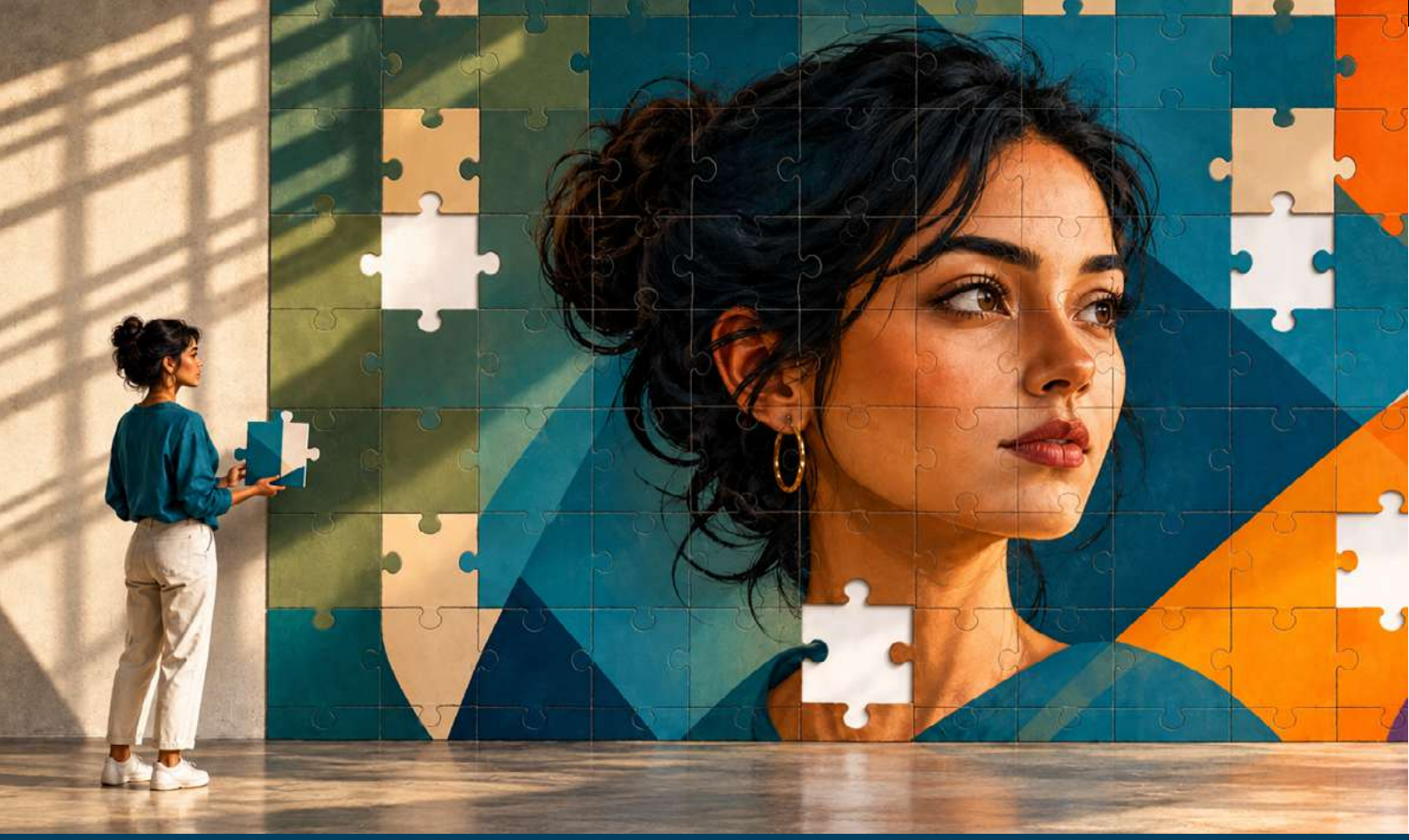
UNESCOV SVETOVNI DAN FILOZOFIJE

INTERAKTIVNA DELAVNICA
18. NOVEMBER 2026 OB 18.00
TYRŠEVA 7, MARIBOR

PREDAVANJE
19. NOVEMBER 2026 OB 19.00
WOLFOVA 8, LJUBLJANA

Tečaj praktične filozofije

SPOZNAJ SAMEGA SEBE

10. november 2026 ob 19.00 – Wolfova 8, Ljubljana

25. november 2026 ob 19.00 – Tyrševa 7, Maribor

Erich Fromm: Umetnost ljubezni in Imeti ali biti

Tečaj v dveh srečanjih

4. in 11. november 2026 od 18.00 do 20.30 – Wolfova 8, Ljubljana

ZAKONI NARAVE

DELIA STEINBERG GUZMÁN

Mar ni očitno, da obstaja oziroma mora obstajati, "kozmična inteligenca", ki deluje v vsem, tudi v tem, kar je za nas nevidno in nerazumljivo? Obstaja torej načrt delovanja, ki se kaže v univerzalnem zakonu ... Ta zakon ali sklop zakonov se imenuje tudi smisel življenja; je smer poti evolucije.

Jorge Ángel Livraga

Klic k neznanemu

Naše vesolje je harmonična in povezana enotnost. Kar je neznano, je lahko večje, širše, bolj vzvišeno, čudovitejše, močnejše in sijajnejše od tistega, kar nam je znano, vendar nikoli ne bo povsem drugačno. Obrniti se moramo k neznanemu, torej k tistemu, česar še ne poznamo, vendar ne s strahom, temveč z notranjim veseljem nekoga, ki odkriva neraziskane zakone narave in skrite moči v človeku.

Učenje od narave

Razumeti moramo, da narava vsebuje vso znanje, h kateremu lahko stremimo. V knjigi narave so zapisani vsi zakoni: tisti, za katere mislimo, da jih poznamo, a nas še vedno begajo, pa tudi tisti, ki še niso raziskani.

Ponavljanje je izpopolnjevanje

Celoten kozmos ureja zakon ponavljanja. Dovolj je analizirati na primer zakon večnega vračanja; dovolj je opazovati cikle manifestacije, zaradi katerih stvari nastanejo in izginejo. Narava vztrajno ponavlja letne čase, dneve in noči; seme v zemlji vzklije milijonkrat na enak način.

Ker smo del narave, ali morda ne sledimo istemu ritmu? Ponavljati, ponavljati, ponavljati ... Ne iz dolgčasa, ampak iz nujne potrebe po izpopolnjevanju. Kdor ponavlja, ne počne vedno iste stvari: vsakič mu gre bolje, čuti, da raste z vsakim novim dejanjem učenja.

Ponavljati, ponavljati, ponavljati ... Ne iz dolgčasa, ampak iz nujne potrebe po izpopolnjevanju.

Naravni red

Red ni človeški izum; vsa narava sledi očitnemu ritmu, ki odraža red, Zakon. Človek, ki uboga red, preprosto sledi temu, kar narekuje narava.

Če se človek razvija pod vodstvom reda, bo njegov napredek bolj viden in njegovih težav manj – a ne zato, ker ne bo težav, ampak zato, ker bo znal najti praktične rešitve v okviru reda, ki ga je uvedel.

Kaj pomeni urejati?

Urediti ne pomeni zapolniti prostora. Urediti pomeni postaviti vsako stvar na svoje mesto in vedeti, kako najti primerno mesto za vsako stvar.

Zakon karme ali življenjske lekcije

Da je nekaj belo, razumemo, če to primerjamo s črnim. Prav tako razumemo Zakon skozi njegove učinke na nas, na naše življenje.

Vsakič, ko skrenemo s poti, trčimo v njene stranske stene, ki nas zaradi svoje elastičnosti vrnejo na pravo pot. Ti udarci so lahko močnejši ali šibkejši, bolj ali manj boleči – odvisno od tega, kako daleč smo se oddaljili od Zakona. Če pa ne bi bilo takšnih bolečih posledic, naša duša ne bi gledala na vzrok svoje bolečine, ne bi nas zanimal vzrok naših napak, ne bi se jim poskušali izogniti ali jih analizirati, da bi razumeli, v čem je težava.

Eno je pasivno živeti karmo, prenašati njene popravke z vdanim duhom. Čisto nekaj drugega pa je razumeti karmo, da bi se podali v tok življenja, v njen pomen. Namesto da bi se zadrževali v tarnanju in sebičnosti, ki nas vodita do tega, da jemljemo svojo bolečino za edino pravo bolečino, namesto da bi se prepuščali šibkosti in se spraševali: "*Zakaj jaz?*", se moramo podati v iskanje vzrokov. Izidi so le posledice, toda posledice česa?

Če ne bi bilo bolečih posledic, naša duša ne bi gledala na vzrok svoje bolečine, ne bi nas zanimal vzrok naših napak.

Spomnimo se še enkrat, da pravi filozof ni zadovoljen zgolj s postavljanjem vprašanj. Vprašanje "*Zakaj?*" je prva reakcija naše osebnosti. Veliko pomembneje je odgovoriti na vprašanja, razumeti izvor tega, kar se nam dogaja, in nehati misliti, da nas življenje nenehno preganja. Če bomo to storili, bomo postali sposobni učiti se iz vsega, kar se nam zgodi.

Poiščimo si skladne oblike

Tako kot je energija kozmosa ustvarila nešteto oblik z ustvarjanjem pogojev za njihove neštete modulacije, moramo tudi mi najti oblike, ki ustrezajo našim moralnim načelom, naši inteligenci, našim željam, prečiščenim skozi izkušnje, in našemu preudarnemu, odmerjenemu delovanju.

GIORDANO BRUNO – PODOBA NARAVE V NOVI FILOZOFIJI

SZENDRÖ CSABA

Giordano Bruno je bil pogosto označen za glasnika in mučenika naravoslovja, vendar mu hkrati ni bilo nič tako tujega, kot je koncept znanstvenika v klasičnem smislu. Njegove trditve o vesolju so osupljive, saj ni nikoli izvedel niti enega samega poskusa, niti ni svojih astronomskih predpostavk utemeljil na teleskopskih opazovanjih, saj je bil ta instrument izumljen več desetletij pozneje.

Giordano Bruno je do smrti ostal bojeviti nasprotnik poskusov opisovanja sveta na podlagi opazovanja in matematičnih metod. Namesto induktivne metode, ki je temeljila na čutilih, je zagovarjal deduktivni način opisovanja sveta, matematiko pa je imel za nezadostno za popoln opis resničnosti. Tako je v primerjavi z današnjim naravoslovjem izhajal iz povsem nasprotnih načel.

Kasnejša znanstvena odkritja so potrdila njegove teorije. Ponovno odkritje Bruna v 19. stoletju je vzbudilo občudovanje nad njegovimi pogledi, sam pa je bil razglašen za glasnika sodobne znanosti. Vendar pa je bilo spregledano dejstvo, da je do svojih rezultatov prišel z uporabo povsem drugačnih metod in interpretacij.

Neskončno vesolje

Namesto takrat prevladujočega Ptolemajevega sistema kristalnih sfer in Kopernikove heliocentrične slike sveta je Nolanec (Giordana Bruna so imenovali tudi Nolanec, po mestu Nola, kjer se je rodil) predstavil revolucionarno idejo o neskončnosti vesolja in množici svetov. Ta ideja je bila stoletja na splošno neznana – pred njim so jo zagovarjali le redki misleci (npr. Lukrecij Kar in Nikolaj Kuzanski, ki ju je pogosto hvalil Bruno).

V neskončnem in naravnem ne more biti nobenih izstopajočih točk. Tako je vsaka točka na svetu tudi osrednja točka. Zato neskončnost nima središča, delov, izstopajočih smeri. V tem neskončnem vesolju je očitno mogoče, da obstaja neskončno število svetov, od katerih je vsak manifestacija neskončnega števila različnih možnosti. V neskončni množici zvezdnih sistemov kroži nešteto planetov in na vsakem od njih je možno življenje, vsaka posamezna oblika življenja pa je le ena od uresničitev božanskega, iz katere izvirajo neskončne možnosti manifestacije. To samo po sebi ne pomeni, da je življenje na vsakem planetu, ampak le, da je med življenjskim ciklom planeta velika verjetnost zanj.

Zvezde, planeti

Nekateri zvezdni sistemi so ločeni z ogromnim prostorom, *"da se njihovi planetarni sistemi ne združijo."* Bruno že od začetka ločuje planete od zvezd ne le tako kot Ptolemaj, na fiksne in potujoče zvezde (planete), temveč med njimi vidi tudi kvalitativno razliko. Planeti so v osnovi "mokri", drugačne narave kot ognjene zvezde in so narejeni iz drugačne snovi. Zvezde sevajo svojo svetlobo, medtem ko planeti le odbijajo svetlobo zvezd in zato, gledano z določene razdalje, kažejo spremembe. Po Brunu imajo tudi planeti ognjeno jedro, vendar leži nevidno, globoko pod njihovo površino.

Vse v vesolju je v nenehnem gibanju, medtem ko se neskončnost sama ne more premikati. To pomeni nenehno preobrazbo, iz katere ni nič izvzeto. Bruno govori o različnih vrstah planetarnega gibanja: vrtenje okoli lastne osi, gibanje okoli osrednje zvezde in precesija. Tudi Sonce se vrti okoli lastne osi in se celo giblje skozi vesolje. Zapisal je, da so na osrednjih zvezdah hladnejša in zato temnejša območja z veliko vode. Odkritje sončnih peg na začetku teleskopskih opazovanj je bilo veliko presenečenje. Mnogo kasneje so odkrili, da gre res za hladnejša območja na površini Sonca. Zanimivo je, da so rezultati novejših spektralnih analiz pokazali, da sončne pege vsebujejo veliko vodne pare.

V Nolančevih zapisih je cela vrsta presenetljivih podatkov. Omenja sploščenost Zemlje na polih in da severni in južni pol v daljših časovnih obdobjih zamenjata mesti (kar dejansko velja za magnetna pola).

Zapisal je, da se planeti vrtijo okoli Sonca, vendar ne po pravilni krožni poti, temveč po manj simetričnih, eliptičnih in drugih poteh. Te poti se spreminjajo v velikih časovnih intervalih (za to imamo primer Merkurjeve poti). Zapisal je, da se planeti gibljejo hitreje v bližini Sonca in to v jasni odvisnosti od oddaljenosti planeta od osrednje zvezde, medtem ko se privlačna sila širi sferično in se sorazmerno zmanjšuje z naraščanjem polmera te krogle. Planeti, ki so dlje od Sonca, se vrtijo hitreje. Trdil je, da onkraj Saturna – do takrat najbolj oddaljenega znanega planeta – obstajajo drugi planeti, vendar so tako daleč, da ne moremo videti svetlobe, ki jo odbijajo.

Zapisal je na primer, da so kometi ledeni bloki, ki pridejo iz vesolja v bližino zvezd in se nato vrnejo.

V vesolju ni nič težkega samo po sebi, temveč le v bližini nečesa drugega, torej v odnosu do tega.

Opozoril je na tiste zvezde, ki se na nebu zdijo zelo blizu, a je v resnici njihova medsebojna oddaljenost ogromna v primerjavi z njihovo oddaljenostjo od Zemlje.

Poleg teh trditev, ki so bile do sedaj potrjene, obstaja še veliko drugih, a njihovo dokazovanje je prepuščeno prihodnosti.

Spoznavanje živega vesolja

Giordano Bruno teh trditev ni formuliral z matematičnimi izrazi kot Kopernik ali Galileo, temveč "zgolj" kvalitativno, zato danes, tako kot Galileo, ni priznan kot znanstvenik v pravem pomenu besede. Zato Brunovo ime ni omenjeno v knjigah o zgodovini fizike.

Ta odpor do matematičnega izražanja pri Giordanu ni stvar nepripravljenosti ali pomanjkanja talenta, temveč načela. Pravi, da so Kopernikova odkritja veličastna, a Kopernik je bil še vedno le matematik, ki je ustvaril svoj sistem iz starih slik sveta, čeprav sam ni razumel njihovega polnega pomena. Nasprotno pa je Bruno - kot sam pravi - prišel do istega odkritja, popolnoma neodvisno od Kopernika in na povsem drugačen način.

Omeniti velja, da izračun položajev nebesnih teles po Kopernikovem sistemu ni bil bistveno enostavnejši ali natančnejši od Ptolemajevega. To je bil eden od razlogov, zakaj heliocentrični sistem v praksi ni bil sprejet. Poleg tega so neposredne opazovalne izkušnje govorile v prid mirujoči Zemlji.

Zaradi tega je Bruno opazovanje imel le za pomožno orodje. Po njegovem mnenju je razumevanje zakonov in vzrokov vseh pojavov pomembnejše, saj je sklep, ki izhaja iz vzroka stvari v pojavni svet, varnejši od tistega, ki gre v nasprotno smer. Spoznanje bi torej moralo temeljiti na čistem mišljenju in intuiciji, s pomočjo katerih lahko človek pride v stik z božanskim. Z močjo domišljije lahko človek poveže neskončno s končnim in razume celotno resničnost. Ne gre za mistiko. V delu *O junaških zanosih* Bruno nadvse ceni spoznanja znanstvenikov, ki so bila plod dolgih raziskovanj, ali intuitivna spoznanja filozofov, ker jih ima za bolj zvesta in zato bolj vzvišena.

Po Giordanu Brunu je narava senca Boga, ki izhaja iz transcendentne božanskosti. *Natura est Deus in rebus* – narava je Bog v stvareh, ker je narava z božanskim povezana s tisočerimi vezmi. Vsak njen del izhaja iz istega vira in v sebi nosi enak del svojih neskončnih možnosti, zato ničesar na svetu ni mogoče šteti za mrtvo. Ves svet je eno veliko Bitje, odnose med posameznimi deli pa določajo splošni zakoni Življenja, tako da v svetu ni mogoča ne smrt ne resnična minljivost, temveč le preobrazba – to je bistvo Brunovega razumevanja narave, ki temelji na panteizmu. Sprejema obstoj fizikalnih zakonov in delovanje fizikalnih sil, kot je gravitacija, vendar meni, da so le manifestacije veliko bolj splošnega metafizičnega principa. Gravitacija zanj ni prvotni vzrok gibanja nebesnih teles, temveč je univerzalna božanska ljubezen, ki spodbuja duše planetov, da se približajo druga drugi, kar se nato manifestira kot gravitacija. Povezave lune s plimovanjem ni razlagal kot privlačno silo lune, temveč kot naraščajočo težnjo, ki izvira iz same vode in jo je lunin vpliv le sprožil. Zanj ni zunanje gonilne sile ali vpliva, niti kot tradicionalnega gonilnika v sferičnem sistemu niti kot naravne sile; vse je le sproščanje notranjih potencialov.

Materija

Enako je z Nolančevim razumevanjem materije. Vse, kar je vidno v naravi, je lahko le materialno, vendar to ni neživa, mrtva materija, temveč je zaradi svojega božanskega izvora povezana s psihično in duhovno ravnijo sveta. Hkrati pa v fizični svet od zunaj ne more vstopiti nič, saj se vse, kar nastane, razvije iz čiste materije. Ker materija v sebi nosi neskončne možnosti, je pojavni svet neskončno raznolik. Bruno ni bil materialist. Namreč, sama po sebi, v svoji čisti obliki, je materija metafizična: nima značilnosti, ni ne prostorska ne časovna. Je najnižja raven manifestacije čiste

"NATURA EST DEUS IN REBUS."

"NARAVA JE BOG V STVAREH."

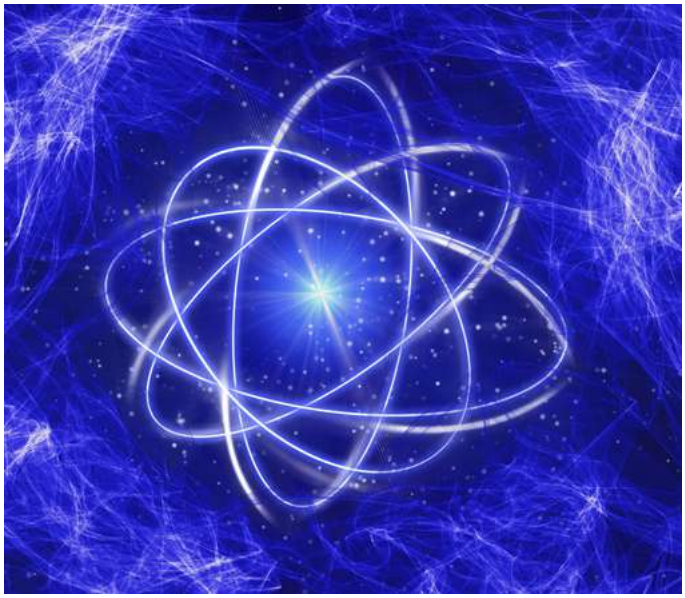
božanske neskončnosti, katere višje oblike sta psihična in duhovna raven. Materija je večna, ni ustvarjena, nima ne začetka ne konca. Prvotna materija se spremeni v prostorsko in časovno materijo, ki ima značilnosti, nato pa od tam v individualno materijo z lastnostmi določene vrste. Vse to nastane na pobudo duhovnega impulza, in čeprav od takrat naprej sledi svojim lastnim zakonom, metafizični vplivi ostanejo prisotni do konca. Konkretna materija, zbrana v telesa, že ima več možnih dimenzij in zato je v njej mogoče opazovati prostor in čas. Materija je potemtakem večna in ostane nesmrtna, s prenehanjem določenih stvari pa se sestava spremeni, medtem ko sama materija ostane. Ta trditev je zanimiva tudi zato, ker Bruno razlikuje dve vrsti stanj te materije – ali prvobitne materije: atome in prostor med njimi, tj. eter, ki ni praznina, ampak le drugo stanje atomov. Praktično gre za dvojnost materije in energije ter njuno ohranitev.

Svet atomov

Če preučujemo kateri koli predmet, so njegovi najmanjši nedeljivi fizični deli atomi. Vendar pa je duhovni vir predmeta Eno, tj. monada, in njegova psihična – ali po Brunovi terminologiji – matematična projekcija. Ta projekcija je en sam minimum. Z drugimi besedami, trojni minimum je sestavljen iz fizičnega (atom), psihičnega (geometrijska točka) in duhovnega (aritmetično število), zato atom ni izključno materialni predmet, ločen od vsega drugega, temveč v sebi skriva vir celote sveta.

Osnovna lastnost fizičnega atoma je nenehno gibanje. Iz tega sledi, da se vse, kar je sestavljeno iz atomov, nenehno spreminja, preoblikuje, tako da nespremenljive, večne stvari ne morejo biti sestavljene iz njih. Zaradi nenehnega pretoka atomov v materiji ni mogoče ustvariti popolnih projekcij idej, ker – kot piše Bruno – je ideja kroga nespremenljiva, medtem ko je narisani krog, čeprav se nam zdi negiben, kljub temu v nenehnem gibanju. Vse, kar v svetu zaznavamo kot trajno obstoječe, je torej iluzija in se zdi resnično le čutom.

Z vidika snovi so vsi atomi enaki, vendar pa njihova povezanost ustvarja raznolikost in raznovrstnost izkustvenega sveta. Svet atomov je sestavljen iz dveh delov:

atomov in etra – dela, ki ločuje atome. Brez slednjega atomi *"ne bi imeli prostora za gibanje, zato bi bil svet negiben"*. Eter ni prazen prostor, prav tako ne atom. Eter predstavlja le potencialno gibanje, tj. drugo stanje atomov; torej je praznina oz. prostor, materija, nasičena z energijo, tj. potencialno maso, kot sledi danes po Einsteinovi teoriji enakovrednosti mase in energije ter osnovi kvantne fizike. Tudi za Bruna je materija lahko sestavljena le iz enotnosti konkretnega atoma in etra, podobno energiji. Atomi so po obliki okrogli in se dotikajo "na skrajnih točkah", na robovih krogel, eter pa se nahaja znotraj lokov trikotnikov ali tetraedrov. Enako velja za okroglo obliko atomov kot za okroglo obliko vesolja: ne smemo jih razumeti dobesedno, ampak si jih je mogoče najbolje predstavljati s temi lastnostmi. Sferična oblika atoma dejansko kaže na enako verjetnost in uspešnost njegovega gibanja v katero koli smer, pa tudi na možnost združevanja v katero koli obliko (kar bi manj simetrične oblike omejevale).

Ta osnovna načela se ujemajo s starodavnimi nauki in sodobno fiziko. Kvantna fizika je ponovno obnovila podobo enotnega, živega vesolja, ko je dokazala, da vesolja ni mogoče ločiti na opazovalca in opazovano naravo, ker opazovalec vpliva na opazovani pojav s svojim lastnim opazovanjem. To vodi do teorije kaosa in vseh njenih posledic. Če opazovalec spremeni svoje okolje, je rezultat odvisen od metode opazovanja (poskusa). Poskus gradimo glede na to, s katerega vidika želimo preučevati predmet preučevanja. Posledica tega je, da bo človek v določenem smislu dobil rezultat, ki ga

pričakuje. To je v skladu z Brunovim stališčem, da zavrača rezultate opazovanja kot končni dokaz. V sodobno fiziko se postopoma vračajo koncepti, kot je komplementarnost, ki služijo za označevanje medsebojno izključujočih se, a hkrati obstoječih resničnosti (npr. znamenita dualnost delcev in valov).

Drug pristop

Prav to je bil temelj Brunovega pogleda na svet: usklajevanje nasprotij, različnih konceptov in načinov pristopa k sistemu, da bi ohranil neskončne možnosti sveta in omogočil spoznanje polnosti žive, paradoksalne resničnosti. Zato so se lahko po Brunu v materiji, poleg atomov in fizikalnih zakonov, pojavili tudi elementali in magične sile iz tradicionalnega pogleda na svet, ki jih je imel za prav tako resnične kot prejšnje. Relativnih rezultatov opazovanja ni mogoče sprejeti kot način spoznavanja, četudi bi jih izboljšali z instrumenti, temveč je spoznanje treba graditi le na načelnih danostih, čistem mišljenju in intuiciji. Če bi temeljili izključno na opazovanjih in brez Brunovega odnosa, se te trditve ne bi mogle pojaviti pred štiristo leti, niti ne bi mogle spodbuditi drugih k nadaljnjim raziskavam in naš svet ne bi bil to, kar je danes. Na primer, ni se boril za obstoj planetov onkraj Saturna, ker bi kaj takega lahko opazovali, ampak ker ni videl nobenega načelnega razloga, da v osončju ne bi bilo več planetov. Prav tako ne bi sprejel osmih kot končnega števila planetov, kolikor jih poznamo danes, dokler ne bi našli zakona, iz katerega sledi, da bi moralo biti okoli naše zvezde natanko toliko planetov. Zanj je vsak predlog, ki temelji zgolj na opazovanjih, le špekulacija ali morda hipoteza minljive vrednosti, ne pa dejstvo, na katerem bi lahko zgradili popoln opis sveta. Značilno je, da je bila pravilnost Brunovih predlogov potrjena, čeprav so se argumenti za njihovo potrditev, ki so temeljili na opazovanjih, izkazali za napačne (še posebej presenetljivi so optični argumenti v *Pepelnični sredi*).

Po Brunu je možno le intuitivno poznavanje enega in temeljnega vseobsegajočega vira, medtem ko nešteto delnih zakonov, kot so fizikalni, zadostuje le za površno razlago pojavov in razumevanje neposrednih vzrokov. Iz delnih zakonov lahko raziskovalec dobi le vedno bolj kompleksne slike sveta, kalejdoskop in ne enega samega sistema: *"Množica resnic je smrt Resnice."*

Edina priznana pot do spoznanja narave danes je matematično utemeljeno naravoslovje. Ta pot ima očitno svojo vrednost, vendar lahko poleg nje obstaja še veliko drugih možnosti. Bruno ni nikoli sprejel samo ene poti do spoznanja sveta. *"Kajti če nekdo želi druge prepričati, da obstaja samo en način raziskovanja in spoznanja narave, kaže na častihlepnost, aroganco, nečimrnost in zavist; le neumen človek brez meril lahko svoje trditve šteje za edino resnico. Varnejšim in dostopnejšim razgledom, bogatejši in odločnejši poti ter višji točki opazovanja je treba vedno dati prednost, treba jih je bolj ceniti in bolje negovati, vendar se tudi druge poti, ki ni brez sadov, četudi ni rojena na istem drevesu, ne sme ovirati."*

Po Nolancu lahko naravoslovje najde le naključje naključij, ker se ukvarja izključno s sencami, fizičnim vesoljem. Prav tako verske manifestacije ne pomenijo poti, ker so le moralni smerokazi in ne govorijo o resničnosti. Po Brunu je resnično pravilna pot spoznanja tista, ki zajema vse, ki ne omejuje, ampak osvobaja duha. Njegova pot je vpogled v nas same in svet: notranji, intuitivni pristop k resničnosti. *"Zato, ker kdor ne razume Enega, ne ve ničesar, kdor pa razume Eno, ve vse."*

ZLATI REZ

SUZANA DOBRIĆ

Geometrija ima dva velika zaklada: eden je Pitagorov izrek, drugi pa zlati rez.
Prvega lahko primerjamo s čistim zlatom, drugega pa z draguljem neprecenljive vrednosti.

Johannes Kepler

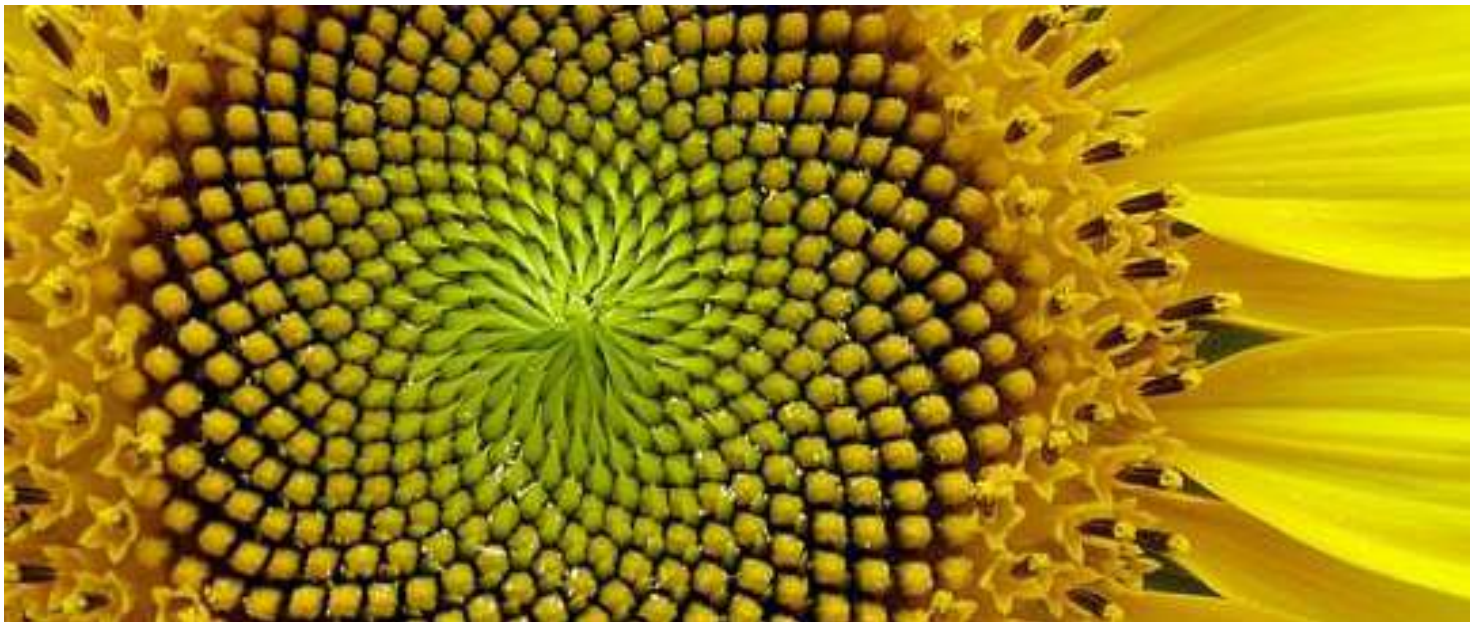
V vsakdanjem življenju se nenehno srečujemo z matematiko in geometrijo. Svet, ki ga človek oblikuje, je poln pravih kotov, črt in predmetov pravilnih geometrijskih oblik. Matematiko danes pogosto razumemo predvsem kot uporabno znanost, orodje za štetje, računanje, merjenje in urejanje sveta okoli nas. Pri tem pa pozabljamo na globlji, metafizični pomen matematike in geometrije, o katerem so govorili številni matematiki in filozofi.

Pitagorejci so verjeli, da je osnova vsega število in da ima celotno vesolje matematično strukturo. S tega vidika lahko z geometrijo, ki se ukvarja z redom v prostoru in razmerji med oblikami, raziskujemo načela, ki vladajo vesolju. Matematična razmerja in števila obstajajo a priori, ne glede na to, ali imajo ustreznico v pojavnem svetu. V takšnem filozofskem razumevanju geometrija omogoča človeški zavesti, da v materialnih oblikah prepoznava izraz abstraktnih, kozmičnih načel.

Pri raziskovanju matematičnih odnosov so matematiki spoznali nekatera izjemna števila, kot sta e, osnova naravnega logaritma, in π (pi), razmerje med obsegom kroga in njegovim premerom. Zdi se, kakor da izvirajo iz temeljne strukture kozmosa. Eno takšnih števil je Φ (fi), zlato število, ki izraža zlati rez oziroma zlato razmerje.

Razmerje in sorazmerje

Zlati rez lahko številčno izrazimo s konstanto 1,6180339…, vendar njegov pomen ni le v številčni vrednosti, temveč predvsem v sorazmerju, ki ga določa. Da bi to razumeli, moramo razjasniti pojma razmerje in sorazmerje. Razmerje primerja dve količini in ga zapišemo kot a : b. Pove nam, kolikokrat je ena količina večja ali manjša od druge. V širšem smislu primerjava med dvema stvarema omogoča prepoznavanje odnosov in je ena od osnov presoje.

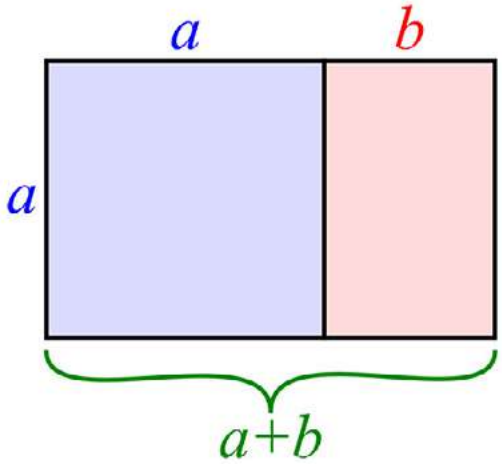
Sorazmerje ali proporcija pomeni enakost dveh razmerij: prva količina je v enakem razmerju do druge kot tretja do četrte. Zapišemo ga s formulo a : b = c : d. Takšno povezovanje odnosov so stari Grki imenovali analogija.

V pitagorejskem izročilu so razlikovali med dvema vrstama sorazmerja. Prvo je izraženo s formulo a : b = c : d in povezuje štiri člene. Imenujemo ga nezvezno sorazmerje. Če pa sta srednja člena enaka, dobimo sorazmerje s tremi členi: a : b = b : c.

Temu pravimo zvezno sorazmerje, ker sta razmerji povezani s skupnim členom.

Poseben primer dobimo, kadar je tretji člen vsota prvih dveh: a : b = b : (a + b). Pri pozitivnih količinah je tedaj razmerje med manjšim in večjim delom enako razmerju med večjim delom in celoto. Takšno delitev imenujemo zlati rez.

Razmerje med večjim in manjšim delom je $\Phi = (1 + \sqrt{5})/2 \approx 1{,}6180339$.

Fibonaccijevo zaporedje

Z zlatim številom Φ je povezanih veliko zanimivih matematičnih lastnosti. Vsaka njegova potenca je na primer enaka vsoti prejšnjih dveh potenc: $\Phi^4 + \Phi^5 = \Phi^6$.
S številom Φ je tesno povezano Fibonaccijevo zaporedje, poimenovano po italijanskem matematiku Leonardu iz Pise, znanem kot Fibonacci, ki je živel na prehodu iz 12. v 13. stoletje. Če za prva dva člena vzamemo 1 in 1, vsak naslednji člen dobimo s seštevanjem prejšnjih dveh:

1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, 377, 610 …

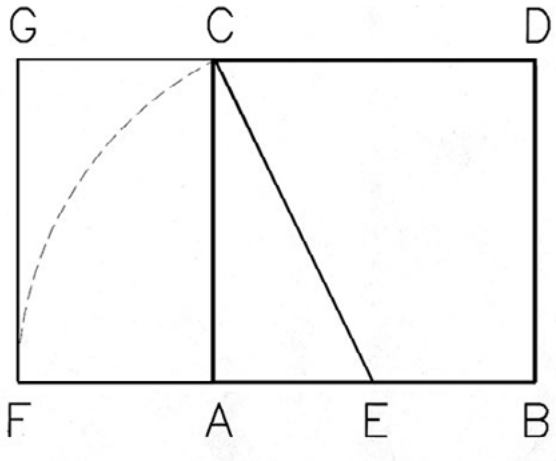
Če vsak naslednji člen delimo s predhodnim, dobimo zaporedje razmerij, ki se približujejo številu Φ, izmenično z njegove zgornje in spodnje strani. Dlje ko gremo po zaporedju, bližje so ta razmerja številu Φ. Na primer:
8 : 5 = 1,6
13 : 8 = 1,625
…
377 : 233 = 1,6180257…
610 : 377 = 1,6180371…

Čeprav se Fibonaccijevo zaporedje začne s številoma 1 in 1, lahko zaporedje po istem pravilu začnemo s katerima koli pozitivnima številoma. Razmerje med vsakim naslednjim in predhodnim členom se bo tudi v tem primeru približevalo zlatemu številu Φ.

Zlati pravokotnik

Zlati pravokotnik je pravokotnik, v katerem je razmerje med daljšo in krajšo stranico enako Φ. Zlati pravokotnik lahko geometrijsko skonstruiramo iz kvadrata.

1. Narišemo kvadrat ABCD in določimo razpolovišče E stranice AB.
2. Povežemo točko E z enim od oglišč na nasprotni stranici kvadrata.
3. S šestilom prenesemo dolžino te daljice iz točke E na podaljšek stranice AB. Dobljena daljša stranica skupaj z višino prvotnega kvadrata določa zlati pravokotnik.

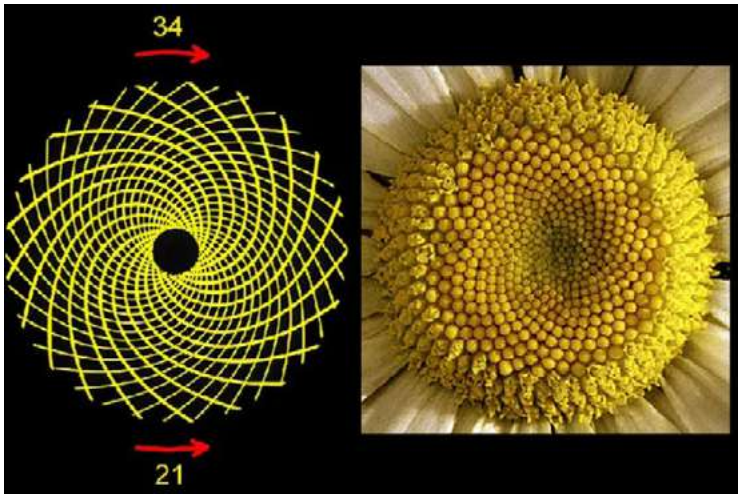

Če od zlatega pravokotnika odrežemo kvadrat s stranico, enako njegovi krajši stranici, je preostali pravokotnik prav tako zlat.

V geometriji se Φ pojavlja tudi pri nekaterih pravilnih likih. Pri pravilnem desetkotniku je razmerje med polmerom očrtanega kroga in stranico enako Φ. Pri pravilnem petkotniku je takšno tudi razmerje med diagonalo in stranico, diagonale, ki tvorijo pentagram, pa se medsebojno delijo v zlatem rezu.

Zlati rez v naravi

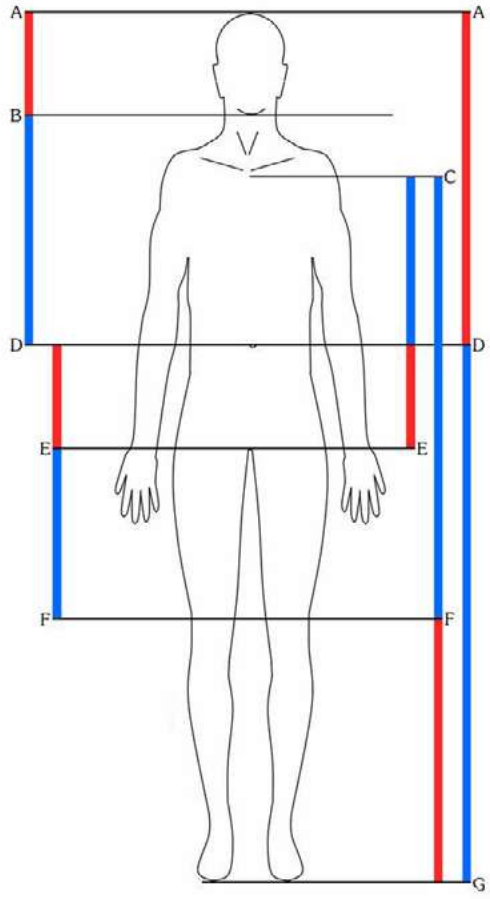
Zanimiv primer Fibonaccijevih števil v naravi najdemo v razporeditvi semen v sončničnem socvetju. V njej prepoznamo dve skupini spiral, ki potekata v nasprotnih smereh. Njihovi števili pogosto ustrezata zaporednima členoma Fibonaccijevega zaporedja, denimo 34 in 55 ali 55 in 89. Razmerje med večjim in manjšim številom je tako blizu zlatemu številu Φ.

Petštevno zgradbo cvetov najdemo pri številnih rastlinah. Značilna je za družino rožnic, v katero sodijo tudi jablane, hruške, češnje in slive. Njihovi cvetovi imajo praviloma pet venčnih listov. Kadar so ti enakomerno razporejeni okoli središča, njihova razporeditev spominja na pravilni petkotnik in pentagram, v katerih se pojavlja zlati rez.

Človek in zlati rez

Kanon človeškega telesa oziroma sistem njegovih idealnih mer in razmerij je predmet zanimanja že od antike. Takšne kanone poznamo iz starega Egipta ter iz del Polikleta, Leonarda da Vincija, Albertija, Michelangela in drugih umetnikov. V nekaterih razlagah teh kanonov je človeško telo predstavljeno kot kompleksen sistem razmerij, povezanih z zlatim rezom.

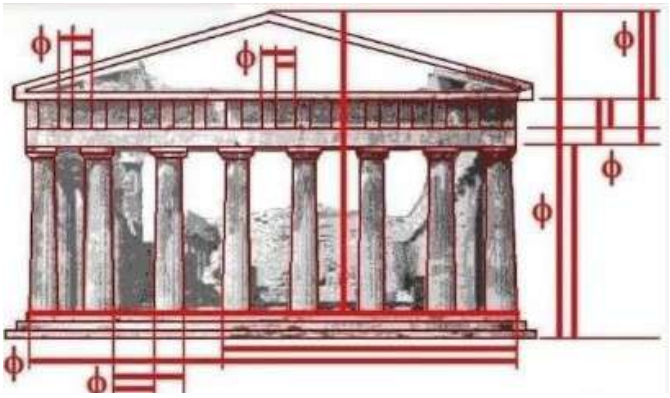

V nekaterih geometrijskih in simbolnih razlagah telesnih proporcev popek deli višino telesa v zlatem rezu, spolovila pa označujejo njegovo sredino. Delitev na polovico je v teh razlagah povezana z dvojnostjo in razmnoževanjem, zlati rez pa s skladnostjo. Spremembe telesnih razmerij med odraščanjem tako dobijo tudi simbolni pomen razvoja proti skladnejšemu odnosu med deli in celoto.

Zlati rez v umetnosti

Odkar človek razmišlja o geometrijskih oblikah sveta, raziskuje tudi njihova razmerja. Zlati rez je postal predmet številnih matematičnih, filozofskih in estetskih razprav. Nekateri avtorji ga prepoznavajo v sakralni umetnosti Egipta, Indije, Kitajske in drugih starih civilizacij, pa tudi v grški umetnosti, gotski arhitekturi in renesančnih delih.

Med najbolj znanimi stavbami, ki jih povezujejo z zlatim rezom, je Partenon, grški tempelj, posvečen boginji Ateni, ki sta ga zasnovala arhitekta Iktin in Kalikrat. Nekatere geometrijske analize v njegovem pročelju in tlorisu prepoznavajo zlate pravokotnike ter povezave med razmerji posameznih delov in zlatim rezom. Takšne razlage se ne omejujejo na razmerja med dolžinami, temveč vključujejo tudi razmerja med površinami.

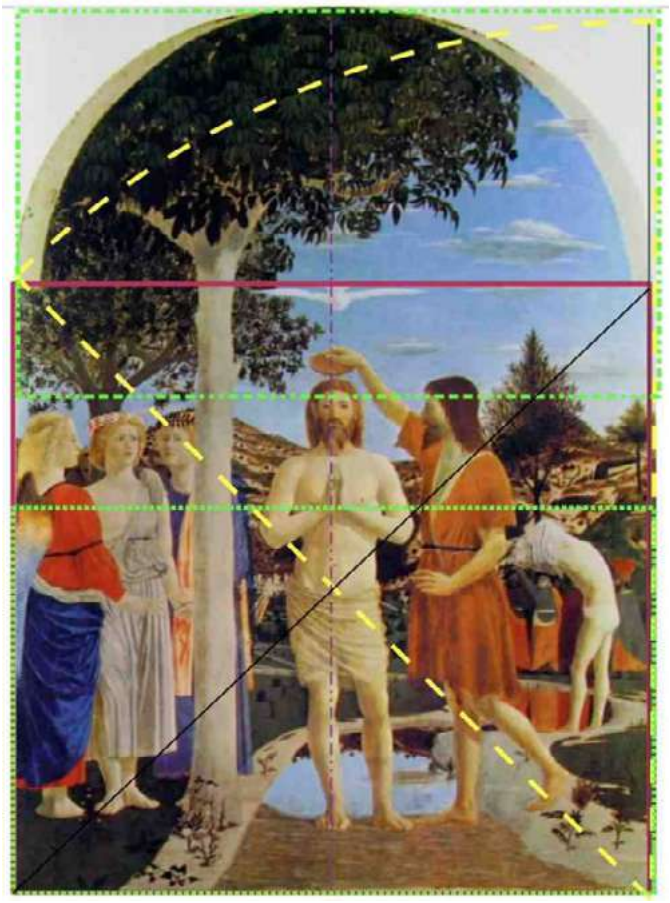

Nekateri avtorji z zlatim rezom povezujejo tudi kiparja Fidijo (grško Pheidias), ki je sodeloval pri kiparski opremi Partenona. Po njem je matematik Mark Barr predlagal oznako Φ, začetnico njegovega grškega imena, za število, ki izraža zlato razmerje.

Nekateri avtorji, med njimi Priya Hemenway, v zasnovi grobnice Ramzesa IV. prepoznavajo razmerja dvojnega kvadrata in zlatih pravokotnikov.

Z zlatim rezom povezujejo tudi kompozicijo slike Kristusov krst Piera della Francesce. Po eni od geometrijskih razlag je slika alegorija Svete Trojice, njena kompozicija pa sledi simboliki zlatega reza. Ta razlaga Kristusovo telo umešča v pravokotno ploskev z merama $1 \times 1/\Phi^3$, njegovo višino pa opredeljuje kot $3 \times 1/\Phi^3$. S podobnimi razmerji in krščansko simboliko povezuje tudi položaj Kristusovega srca, popka in roke svetega Janeza Krstnika.

V takšnem branju slike Piera della Francesce Kristus z geometrijsko, matematično logiko povezuje duh in materijo, univerzalno in individualno, končno in neskončno. Uskladitev s temi višjimi, težko doumljivimi ravnmi je bila cilj številnih filozofov. Za mnoge med njimi je bil zlati rez vez s temi ravnmi, njihov izraz v našem nepopolnem pojavnem svetu. Zlatega reza ne najdemo povsod v naravi, vendar nas njegova prisotnost v nekaterih naravnih vzorcih in geometrijskih oblikah vabi k razmisleku o redu, lepoti in skladnosti. V takšnem filozofskem pogledu nas spominja na povezanost pojavnega sveta z njegovim popolnim izvorom in na možnosti njegovega prihodnjega razvoja.

DEDIŠČINA, KI PONOVNO ZAŽIVI

ANDREJ PRAČEK

Dnevi žive dediščine v rimski nekropoli Šempeter

Kaj nam lahko o življenju povedo skoraj dva tisoč let stari nagrobni spomeniki? Kakšna sporočila so nam zapustili ljudje, ki so živeli pred nami? In kakšen je naš odnos do dediščine, ki smo jo prejeli od preteklih rodov?

Ta vprašanja so povezala dva dogodka, ki sta v začetku oktobra potekala v Šempetru in Celju. V okviru projekta **Dnevi žive dediščine: Rimska nekropola Šempeter,** ki smo ga pripravili v društvu Nova Akropola Slovenija v sodelovanju s partnerji, so v soboto, 3. oktobra 2026, obiskovalci spoznavali antično dediščino neposredno med rimskimi spomeniki, v torek, 6. oktobra, pa je v Pokrajinskem muzeju Celje potekal strokovni simpozij o njenem zgodovinskem, umetniškem in družbenem pomenu.

Obeh dogodkov se je skupaj udeležilo približno sto obiskovalcev, pri izvedbi pa so sodelovali prostovoljci Nove Akropole, od tega 20 v soboto in pet v torek.

Projekt je bil uvrščen tudi v uradni program Dnevov evropske kulturne dediščine in Tedna kulturne dediščine 2026, ki ga koordinira Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

Med spomeniki, miti in zgodbami

Prvi del dogodka je potekal v arheološkem parku v Šempetru, kjer stojijo izjemni spomeniki rimske dobe. Nagrobniki s svojimi reliefi, podobami in napisi ne govorijo le o ljudeh, ki so tu pokopani, temveč razkrivajo tudi njihova prepričanja, vrednote ter odnos do življenja in smrti.

Sobotni program je obiskovalcem omogočil nekoliko drugačno spoznavanje kulturne dediščine. Poleg vodenih ogledov so lahko prisluhnili interpretacijam antičnih mitov, spoznavali zgodbe o ljubezni, zvestobi in preizkušnjah ter odkrivali simbolni pomen podob, vklesanih v kamen.

Prav mitološki reliefi so ena najzanimivejših značilnosti šempetrskih spomenikov. Njihova sporočila niso omejena zgolj na čas, v katerem so nastali. Govorijo namreč o temah, ki so spremljale človeka skozi vso zgodovino: ljubezni, pogumu, usodi, izgubi, smrti in hrepenenju po preseganju minljivosti.

Vzdušje je dopolnjevala glasba v ozadju, obiskovalci pa so se lahko zadržali tudi ob preprosti pogostitvi s prigrizki po rimskem navdihu. Tako je obisk arheološkega parka dobil tudi družabno razsežnost, v kateri je bilo dovolj prostora za pogovor, vprašanja in izmenjavo vtisov.

Sobotnega dogodka se je udeležilo približno 70 obiskovalcev. V neposrednih pogovorih so ga opisovali kot poučnega in prijetnega, nekateri pa so izrazili željo po več podobnih vsebinah na Celjskem. Posebej spodbudno je bilo zanimanje za globlje filozofske teme, ki so jih obiskovalci želeli raziskovati tudi v prihodnje.

Štirje pogledi na eno dediščino

Drugi del projekta je bil namenjen strokovnemu razmisleku o rimski nekropoli. V torek, 6. oktobra, se je v Pokrajinskem muzeju Celje na simpoziju zbralo približno 30 udeležencev. Štirje predavatelji so z različnih področij osvetlili pomen tega izjemnega arheološkega najdišča.

Dr. Jure Krajšek iz Pokrajinskega muzeja Celje je predstavil rimsko Celejo in širši zgodovinski prostor, v katerega spada šempetrska nekropola. Posebej zanimivo ostaja vprašanje, zakaj je bilo prav na tem območju toliko bogatih grobnic, čeprav v njegovi neposredni bližini ni znano primerljivo veliko rimsko naselje. Med možnimi razlagami je bila izpostavljena tudi domneva, da je imel prostor poseben pomen že pred nastankom nekropole. Številna vprašanja o njegovih nekdanjih prebivalcih in zgodovini tako še vedno ostajajo odprta.

Doc. dr. Katarina Šmid z Univerze na Primorskem je predstavila izjemno umetniško vrednost šempetrskih nagrobnikov, ki po kakovosti izdelave in bogastvu mitoloških motivov presegajo lokalni okvir. Njihova posebnost je tudi možnost povezovanja reliefnih podob z napisi in celotno zasnovo grobnic, kar omogoča globlje razumevanje njihovega pomena. Opozorila je na izrazite povezave z grškim umetnostnim svetom, pa tudi na skrb vzbujajoče propadanje spomenikov, zaradi katerega so nekateri reliefni detajli danes že težko razpoznavni.

Prof. Stjepan Palajsa iz Nove Akropole je osvetlil antične mite kot izraz univerzalnih človekovih vprašanj. Posebej se je posvetil petim oblikam ljubezni, ki jih lahko prepoznavamo v zgodbah na šempetrskih nagrobnikih: ljubezni med človekom in božanskim, med zakoncema, med sorojenci, med prijatelji ter ljubezni do skupnosti. Mitološke zgodbe je predstavil kot izhodišča za razmislek o vrednotah, kot so zvestoba, prijateljstvo, požrtvovalnost, pogum in pravičnost, ter o tem, kako jih lahko uresničujemo v vsakdanjem življenju.

Red. prof. dr. Boštjan Antončič z Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani je spregovoril o kulturni dediščini kot vrednosti kraja in priložnosti za njegov razvoj. Predstavil je možnosti za oblikovanje različnih obiskovalskih izkušenj, povezovanje nekropole z drugimi znamenitostmi in lokalno ponudbo ter sodelovanje različnih ustanov in organizacij. Ob tem je poudaril pomen dolgoročne finančne in organizacijske vzdržnosti, pri čemer mora razvoj dejavnosti podpirati temeljni cilj – ohranjanje kulturne dediščine.

Predavanjem je sledila okrogla miza, v katero so se vključili tudi strokovnjaki iz občinstva ter prispevali svoje izkušnje in poglede. Razprava je razkrila številne izzive, od propadanja spomenikov in razdrobljene odgovornosti za njihovo upravljanje do možnosti njihove boljše predstavitve javnosti. V ospredje sta stopili dve povezani nalogi: zagotoviti dolgoročno zaščito te izjemne dediščine in hkrati razvijati dejavnosti, s katerimi bi njeno vrednost približali ljudem.

Sporočila, vklesana v kamen

Šempetrska nekropola ni le zbirka antičnih grobnic. Je tudi pričevanje o človekovem odnosu do življenja, smrti in tistega, kar želi zapustiti za seboj.

Ljudje, ki so pred skoraj dvema tisočletjema postavljali te spomenike, niso ohranili le imen in družbenega položaja umrlih. Z izbiro mitoloških podob so izražali tudi predstave o svetu ter vrednote, ki so jim pripisovali trajnejši pomen.

Danes je iz teh podob mogoče razbirati nekaj, kar presega zgodovinske okoliščine njihovega nastanka. Človekova vprašanja o smislu življenja, ljubezni, pravičnosti, pogumu in minljivosti so namreč še vedno aktualna.

Prav zato ima kulturna dediščina poleg materialne tudi nematerialno razsežnost. Če želimo spomenike zares razumeti, ni dovolj, da poznamo njihovo starost, izvor in umetnostne značilnosti. Poskusiti moramo razumeti tudi sporočila, ki so jih njihovi ustvarjalci želeli posredovati.

Tu se srečata filozofija in kulturna dediščina. Filozofija nas spodbuja, da v zgodovinskih podobah vidimo tudi izhodišča za razmislek o lastnem življenju.

Ob tem pa se zastavlja še drugo, nič manj pomembno vprašanje. Kaj naš odnos do spomenikov pove o nas samih? Če so jih pretekli rodovi ustvarili zato, da bi nekaj ohranili, kakšno odgovornost imamo mi, ki smo jih podedovali?

Dediščina, ki potrebuje prihodnost

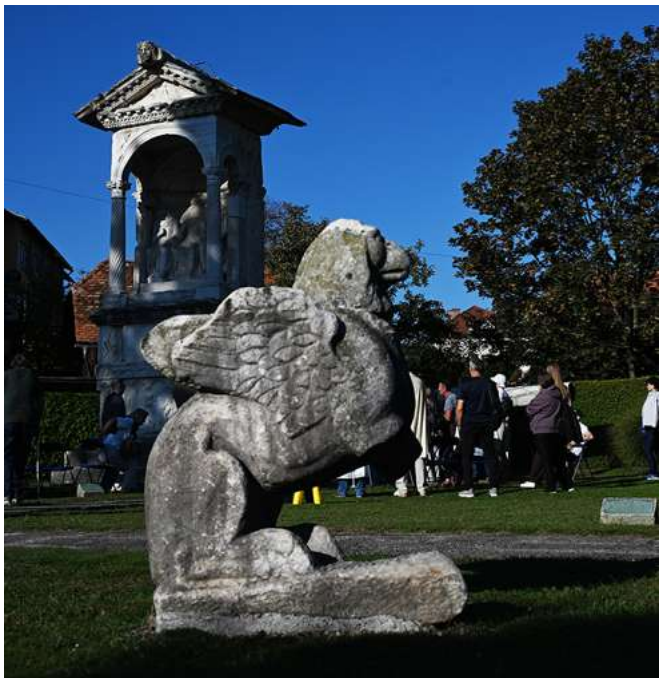
Projekt je naletel na spodbudne odzive obiskovalcev in udeležencev. Poleg pohval za izvedbo so nekateri posebej poudarili pomen opozarjanja na propadanje rimskih spomenikov in izrazili željo, da bi se podobne dejavnosti nadaljevale.

Tudi udeleženci simpozija so izrazili podporo prizadevanjem za povezovanje strokovnjakov in lokalne skupnosti. Eden od njih je simpozij označil za "fantastičen in zelo ploden" ter izrazil upanje, da bo resnično obrodil sadove.

Dogodek je pritegnil tudi pozornost medijev. Časopisa Večer in Delo sta objavila obsežna prispevka, v katerih sta predstavila arheološke posebnosti nekropole in opozorila na nujnost njenega ohranjanja. Pri tem je posebej odmevalo opozorilo, da se izjemne vrednosti teh spomenikov premalo zavedamo, medtem ko ti nezadržno izgubljajo nekatere svoje prvotne podrobnosti.

Dnevi žive dediščine so tako združili dve dopolnjujoči se prizadevanji: približati antično kulturno dediščino ljudem in spodbuditi širši razmislek o njeni vrednosti ter prihodnosti.

Simpozij je pokazal, da sta varovanje in oživljanje dediščine tesno povezani, vendar različni nalogi. Strokovna zaščita, upravljanje in dolgoročno vzdrževanje spomenikov zahtevajo odgovornost in sodelovanje pristojnih ustanov. Kulturna in izobraževalna društva, lokalna skupnost ter posamezniki pa lahko pomembno prispevajo k širjenju poznavanja dediščine in zanimanja zanjo.

Dolgoročni učinki takšnih prizadevanj seveda niso odvisni od enega samega dogodka. Potrebni bodo nadaljnje sodelovanje, strokovno delo in konkretni ukrepi za ohranitev spomenikov. Vsak korak k boljšemu poznavanju in razumevanju dediščine pa lahko prispeva k temu, da jo bomo tudi bolj cenili.

Dediščina namreč ostaja živa takrat, ko ne ohranjamo samo njenih materialnih ostankov, temveč tudi sporočila, ki jih ti nosijo. Ob tem pa se odpira tudi vprašanje, kakšno dediščino bomo sami zapustili prihodnjim rodovom.

**Narava je vir vsega resničnega znanja.
Ima svojo logiko, svoje zakone, nima učinka
brez vzroka niti izuma brez nujnosti.**

Leonardo da Vinci